

ЛІНГВОДИДАКТИКА

УДК 373.5.016:811.161.2

DOI: 10.25128/2415-3605.17.3. 21

НАТАЛІЯ ЄРМАК

gumen.natalya@gmail.com

аспірантка,

Бердянський державний педагогічний університет

м. Бердянськ, вул. Шмідта, 4

ФОРМУВАННЯ ТЕКСТОТВОРЧИХ УМІНЬ УЧНІВ 5-9 КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МОРФОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Охарактеризовано лінгводидактичний підхід до формування текстотворчих умінь учнів основної школи у процесі навчання морфології української мови. Обґрунтовано важливість вивчення морфології на основі текстотворчих умінь. Розглянуто нові підходи до методики формування текстотворчих умінь учнів основної школи у навчанні морфології української мови та етапи становлення текстотворчої компетентності учнів 5–9 класів. Проаналізовано лінгводидактичні підходи до формування текстотворчих умінь учнів основної школи як необхідну умову реалізації закономірностей процесу засвоєння знань з української мови в основній школі для подальшого засвоєння матеріалу в вищій школі. Лінгвістично обґрунтовано такі методичні засоби навчання, як опрацювання навчального матеріалу, способи організації навчальної роботи тощо. Визначено основні чинники зв'язку морфології з формуванням текстотворчих умінь учнів основної школи: характер навчального матеріалу з морфології; рівень мовного розвитку школярів; особливості мовного середовища і його розвивальний потенціал. Розглянуто систему принципів навчання морфології, основні підходи до формування мовних, мовленнєвих і комунікативних умінь та навичок учнів 5–9 класів.

***Ключові слова:** текстотворчі вміння, текстотворча діяльність, комунікативна компетенція, морфологія української мови, лінгводидактика.*

НАТАЛІЯ ЄРМАК

gumen.natalya@gmail.com

аспірантка,

Бердянський державний педагогічний університет

г. Бердянск, ул. Шмидта, 4

ФОРМИРОВАНИЕ ТЕКСТОТВОРЧЕСКИХ УМЕНИЙ УЧАЩИХСЯ 5–9 КЛАССОВ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ МОРФОЛОГИИ УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА

Охарактеризован лингвистический подход в формировании текстотворческих умений учеников основной школы в процессе обучения морфологии украинского языка. Обоснована актуальность изучения морфологии на основе текстотворческих умений. Рассмотрены новые подходы к методике формирования текстотворческих умений учеников основной школы в обучении морфологии украинского языка и этапы становления текстотворческой компетенции учащихся 5–9 классов. Проанализированы лингводидактические подходы к формированию текстотворческих умений учеников основной школы как необходимое условие реализации закономерностей процесса усвоения знаний по украинскому языку в основной школе для дальнейшего усвоения материала в высшей школе. Лингвистически обоснованы такие методические средства обучения, как обработка учебного материала, способы организации учебного материала и др. Определены основные причины связи морфологии с формированием текстотворческих умений учеников основной школы: характер учебного материала по морфологии; уровень языкового развития учащихся; особенности языковой среды и ее развивающий потенциал.

Рассмотрена система принципов обучения морфологии, основные подходы к формированию языковых, речевых и коммуникативных умений и навыков учащихся 5–9 классов.

Ключевые слова: *текстотворческие умения, текстотворческая деятельность, коммуникативная компетенция, морфология украинского языка, лингводидактика.*

NATALIA YERMAK

gumen.natalya@gmail.com
postgraduate student,
Berdyansk State Pedagogical University
Berdyansk, Shmidt str., 4

FORMATION OF TEXT-MAKING ABILITIES OF STUDENTS 5–9 CLASSES IN THE PROCESS OF LEARNING THE MORPHOLOGY OF THE UKRAINIAN LANGUAGE

Linguodidactic approach to formation of text-creating skills of main school pupils is characterized in this article due to the process of studying of Ukrainian morphology. The importance of learning morphology on the base of text-creating skills is proved. New approaches to methodical formation of text-creating skills of main school pupils in learning Ukrainian morphology and also the stages of formation text-creating competence of 5–9 forms pupils are considered. The author of this article analyses linguodidactic approaches to formation text-creating skills of main school pupils as the necessary condition of realization the regularities of the process of learning the Ukrainian language in the main school for further learning in the high school. Such methodical means of studying as the method of working out studying material, ways of organizing instructional work and soon are proved linguistically. The main points of connection morphology with the formation of text-creating skills of main school pupils are identified: the content of studying material in morphology; the level of pupils language development; peculiarities of language surrounding and its developing potencial. The analysis of famous linguodidactors work, who made research due to formation of text-creating skills of main school pupils in processing of learning Ukrainian morphology is represented. The main system of principles of teaching morphology and main approaches to formation language, speech and communicative skills and attempts for 5–9 form spupils are considered.

Keywords: *text-creating skills, text-creating activity, communicative competence, morphology of the Ukrainian language, linguodidactics.*

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується підвищеною увагою до вдосконалення процесу освіти і виховання, створення нових технологій, зокрема, пов'язаних з інтерактивними методами навчання, що зумовлює чітке визначення результативного складника засвоєння змісту базової й повної загальної середньої освіти. Як зазначається в оновленій чинній програмі з української мови, «пріоритетною ідеєю курсу української мови в основній школі є забезпечення інтенсивного мовленнєвого та інтелектуального розвитку учнів» [1, с. 3]. Володіння українською мовою, уміння нею спілкуватися, домагатися успіхів у процесі комунікації, уміти самостійно здобувати знання є тими характеристиками особистості, які здебільшого визначають досягнення людини практично в усіх галузях життя, сприяють її успішній адаптації до мінливих умов сучасності.

Реалізація проекту «Нова українська школа», який ухвалено колегією МОН України 27 жовтня 2016 р., визначає десять ключових компетентностей, серед яких чільне місце посідає «спілкування державною (і рідною в разі відмінності) мовами. Це вміння усно і письмово висловлювати й тлумачити поняття, думки, почуття, факти і погляди (через слухання, говоріння, читання, письмо, застосування мультимедійних засобів). Здатність реагувати мовними засобами на повний спектр соціальних і культурних явищ – у навчанні, на роботі, вдома, у вільний час. Усвідомлення ролі ефективного спілкування» [11, с. 11]. Отже, формуванню текстотворчих умінь учнів нової школи відводиться значиме місце.

Теоретично-методичним підґрунтям досліджуваної проблеми є праці З. Бакум, Н. Голуб, О. Горошкіної, Т. Донченко, Н. Дикої, С. Карамана, О. Караман, О. Копусь, О. Любашенко, Л. Мацько, М. Пентиліук, М. Плющ, Т. Симоненко та інших науковців, в яких обґрунтовано лінгводидактичні засади формування текстотворчої діяльності учнів основної школи у навчанні морфології української мови, представлено типологію вправ на текстовій основі, запропоновано ефективні форми і методи організації роботи над текстами різних стилів і типів

мовлення. Особливості методики формування текстотворчих умінь і навичок учнів розкрито в наукових роботах Н. Бондаренко, Л. Варзацької, Т. Ладженської, Г. Шелехової та ін.

Теоретичні засади навчання морфології розроблені у працях О. Біляєва, Н. Грипас, М. Плющ та ін.; особливості проблемного навчання морфології порушував М. Шкільник; нестандартні підходи до вивчення морфології в школах нового типу розроблені О. Горошкіною, В. Горяним, С. Карамановим, М. Пентилюк та ін. Проблема формування мовної особистості учнів в лінгводидактиці висвітлювалася в дослідженнях М. Вашуленка, С. Карамана, В. Сухомлинського та інших вчених і педагогів.

Однак в сучасному освітньому просторі існує потреба в нових підходах до навчання морфології в школі, що вимагає переосмислення методів, прийомів, засобів і підходів у вивченні морфологічних явищ в проєкції формування текстотворчих умінь школярів. Так, Н. Голуб стверджує, що «виділення у складі ключових компетентностей комунікативної підкреслює важливість освітнього завдання сучасної школи – навчити учнів ефективного спілкування, яке не обмежується формулюванням окремих речень чи фраз, а передбачає обмін певним досвідом, емоціями, почуттями й переживаннями, закладеними в текст. Отже, якість спілкування прямо залежить від володіння прийомами текстотворення» [2, с. 76]. Отже, в структурі комунікативних умінь учнів основної школи в навчанні морфології української мови провідне місце належить текстотворчій компетентності, а саме: здатності до первинної і вторинної комунікативної діяльності, що формується передовсім у роботі з різнотипними текстами [3, с. 8].

Науковці не залишили поза увагою формування текстотворчої компетентності учнів старшої школи. Зокрема, Н. Перхайло дослідила особливості формування текстотворчої компетентності учнів профільної школи [10]. Л. Кратасюк обґрунтувала, створила й експериментально перевірила методику формування в учнів 5–6 класів умінь створювати тексти різних типів за допомогою інтерактивних методів, прийомів і форм навчання, проаналізувала основні категорії лінгвістики тексту, з'ясувала сутність понять «текстотворчі вміння», «текстотворча компетентність», «текстотворча діяльність». О. Глазова подає науково обґрунтовану та експериментально перевірену методику навчання п'ятикласників будувати тексти, яка, будучи зорієнтована на всі фази мовленнєвого акту, сприяє реалізації принципів перспективності і наступності у формуванні текстотворчих умінь.

Водночас аналіз наукових робіт переконує, що всебічного дослідження потребує проблема формування текстотворчих умінь і навичок учнів основної школи у навчанні морфології української мови, оскільки використання частин мови є важливим для текстотворчої діяльності школярів 5–9 класів.

Мета статті – охарактеризувати формування текстотворчих умінь учнів 5–9 класів загальноосвітньої школи в процесі навчання морфології української мови.

Для врахування потреб учнів основної школи у формуванні та вдосконаленні текстотворчих умінь у навчанні морфології української мови Програмою з української мови для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання, розробленої на основі Закону України «Про загальну середню освіту» й нового Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, який ґрунтується на засадах компетентнісного, особистісно зорієнтованого й діяльнісного підходів до навчання, що зумовлює чітке визначення результативного складника засвоєння змісту базової й повної загальної середньої освіти, передбачено засвоєння відомостей з морфології, практичної стилістики, культури мовлення, основ риторики, елементів комунікативної лінгвістики. Ці відомості спрямовані на поглиблення знань про мовні норми, вивчення морфології української мови в реальних процесах спілкування, стилістичні особливості мовних одиниць, риторичні поняття та їх доречне застосування в усному і писемному мовленні учнів основної школи.

Дуже важливе значення має принцип вивчення морфології української мови у внутрішньорівневих, міжрівневих і міжпредметних зв'язках, який передбачає врахування того, що морфологія цієї мови є складною багаторівневою системою, рівні якої містять набір певних мовних одиниць, тісно пов'язаних між собою. Врахування вказаних зв'язків під час вивчення морфології української мови дасть учням можливість усвідомити мову як систему, що постійно розвивається, удосконалюється, збагачується, а також осмислити внутрішні закономірності кожного рівня мови. У цьому розумінні текстотворчі вміння варто розглядати як комплекс

навичок усвідомлювати тему висловлювання і будувати його відповідно до окресленої теми; визначати основну думку майбутнього тексту, будувати власне висловлювання з урахуванням певного задуму і комунікативної стратегії; збирати і систематизувати матеріал для побудови власного тексту; планувати зміст висловлювання, надавати йому певного стилістичного забарвлення; правильно і свідомо добирати необхідні мовні засоби для оформлення висловлювання відповідно до ситуації спілкування; знаходити і виправляти недоліки та помилки у змісті, побудові й мовному оформленні власних висловлювань; оцінювати побудований текст з погляду його змісту, форми, задуму і мовного оформлення [1].

Сучасні дослідження дають змогу виокремити такі компоненти текстотворчих умінь: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-пізнавальний, морально-духовний, емоційно-вольовий, операційно-діяльнісний, мовно-мовленнєвий.

Т. Кавицька, зокрема, називає такі складові текстотворчих умінь учнів основної школи: 1) метатекстова мікрокомпетенція, що включає загальні знання про текст як засіб комунікації, створений для певних цілей та адресатів; усвідомлення текстотворення як умотивованої, цілеспрямованої та культурологічно зумовленої діяльності; усвідомлення важливості фонових знань для інтерпретації та створення текстів; базові знання про жанри текстів та їх ознаки; 2) текстотипологічна мікрокомпетенція – знання про специфіку текстотворення, уміння аналізувати культурні та комунікативні особливості висловлювань, уміння віднайти функціональні текстові маркери у текстах різних жанрів, уміння урівнювати тексти; 3) текстопродуктивна мікрокомпетенція – вміння будувати і редагувати тексти [4].

Місце та значення вивчення морфології у шкільному курсі української мови учнями 5–9 класів визначається значенням слова в мові, розумінням структури і функції мови, оволодінням мовними засобами. Вирішальну роль у цьому, разом із лексичним значенням слів, відіграє їх здатність змінюватися, виступати в певних граматичних формах, кожна з яких вирізняється додатковими смисловими відтінками або виражає певні відношення між елементами думки.

Аналіз науково-методичної літератури, сучасних концепцій навчання української мови, чинних програм засвідчує, що під час вивчення морфології реалізуються наступні основні завдання:

- виробити чітке уявлення про систему морфологічних груп слів, синтаксичну функцію слів у словосполученні і реченні;
- ознайомити учнів зі складом частин мови, з поділом їх на самостійні і службові, з виділенням в особливу частину мови вигуків;
- забезпечити усвідомлення учнями форм словозміни, якою характеризуються частини мови, навчити правильно використовувати ці форми для побудови словосполучень і речень;
- ознайомити зі словотворенням частин мови.

Вивчення морфології має практичну спрямованість, адже відкриває можливості для формування текстотворчих умінь учнів основної школи на основі засвоєння граматичних норм і правил, сприяє збагаченню їх словникового запасу, засвоєнню правил слововживання, оволодінню частинами мови шляхом визначення граматичних ознак слів, які належать до різних граматичних класів, розмежування видових і родових понять, класифікації морфологічних явищ, що спрямовано на удосконалення логічного мислення школярів. Без знання способів словозміни, що є предметом вивчення морфології, неможливе в подальшому ефективне формування текстотворчих умінь учнів основної школи. Уміння змінювати слова відповідно до морфологічних правил лежить в основі побудови стилістично диференційованих текстів як засобу ефективної комунікації та формування текстотворчих умінь учнів.

Залежно від своєрідності навчання в школах різних типів визначаються особливості вивчення морфології. В усіх типах шкіл питома вага надається комунікативно-діяльнісному, функціонально-стилістичному, когнітивному, соціокультурному підходам. У школах і класах з поглибленим вивченням предмета надається перевага лінгвістичному аспекту, що зумовлено метою і принципами навчання в цих типах шкіл. Разом з базовими учні засвоюють такі поняття, як граматичне значення, граматична форма, граматична категорія, перехідність-неперехідність, стан та ін. Сприяють удосконаленню усного та писемного мовлення методично адаптовані історичні відомості про мовні явища, етимологічні коментарі тощо. Заглиблення в лінгвістичну теорію стає основою навчально-дослідної роботи учнів 5–9 класів.

Навчання морфології української мови в основній школі здійснюється на основі дидактичних принципів, які забезпечують належний рівень засвоєння змісту шкільного курсу морфології і формування текстотворчих умінь учнів. Принципи навчання морфології української мови – це своєрідні правила навчальної діяльності вчителя, шляхи взаємодії вчителя і учнів; вихідні положення, на яких ґрунтується зміст навчання, використання методів і прийомів, побудови системи вправ, підготовки і проведення уроків цієї мови.

Дослідники розрізняють загальнодидактичні і специфічні принципи навчання. З-поміж перших традиційних виокремлюють систематичність, послідовність, науковість, наступність, перспективність, зв'язок теорії з практикою, наочність, свідомість, доступність викладу, розподіл матеріалу по складності. До сучасних загальнодидактичних принципів зараховують гуманізацію, гуманітаризацію, співтворчість і співробітництво, розвивальний характер навчання, індивідуалізацію, диференціацію, оптимізацію та ін.

К. Плиско, визначаючи лінгводидактичні основи навчання морфології української мови в наш час, стверджує, що система принципів навчання мови поповнилася такими, як комунікативно-діяльнісний, проблемно-пошуковий, культурологічний та ін. «Знання принципів навчання та їхніх вимог до організації навчання мови дає змогу правильно визначити мету, зміст, методи, засоби і форми навчання, тобто кваліфіковано організувати навчально-виховний процес; до того ж з гарантованим результатом навчання», – пише науковець [5, с. 34]. Методика вивчення частин мови ґрунтується на специфічних принципах, усталених в сучасній лінгводидактиці, зокрема це вивчення: частин мови у зв'язку з фонетикою, лексикою та іншими розділами; частин мови на синтаксичній основі; системи відмінювання частин мови і словотвору у зв'язку з орфографією; частин мови в поєднанні з розвитком мовлення.

У роботах багатьох лінгводидактів стверджується думка про необхідність вивчення морфології на основі формування текстотворчих умінь. Слушними є міркування В. Карпалюк, Л. Мамчур, Л. Шевчук й інших науковців, що особливостями формування текстотворчих умінь учнів основної школи є знання з морфології української мови, тому в курсі вивчення морфології необхідно враховувати ці особливості в межах кожної частини мови із застосуванням засобів формування текстотворчих умінь, які найдоцільніше продукуються на основі отриманих морфологічних знань.

Методика формування текстотворчих умінь учнів основної школи визначає вибір специфічних прийомів навчання. Найбільш ефективними є: морфологічний розбір (повний або частковий, усний або письмовий), розмежування аналогічних слів, постановка слова в потрібній формі, що належить до різних частин мови; зіставлення граматичних форм; заміна одних форм іншими; спостереження над функціонуванням паралельних морфологічних форм; складання словосполучень і речень з певними формами слів; алгоритмізація й ін. Вдумливого підходу потребує застосування на уроках мовних ілюстрацій, дидактичного матеріалу вправ. Крім вимог до змісту, це повинно задовольняти і вимоги суто лінгвістичні. Добираючи вправи, треба дбати, щоб їх виконання допомагало практично осмислити теоретичний матеріал, робило його надбанням мовного досвіду кожного учня, забезпечувало формування текстотворчих умінь. Системні знання про лінгвістичну природу частин мови, функціональну роль у мовленні сприятимуть мовленнєвому розвитку школярів, формуванню їх мовної і мовленнєвої компетенції [6, с. 18].

Опрацювання морфології на основі формування текстотворчих умінь учнів основної школи забезпечує виконання ще таких важливих завдань, як ознайомлення зі стилістичним використанням морфологічних одиниць; формування умінь і навичок зв'язного мовлення. Саме текст дає змогу репрезентувати різноманітні ознаки мови як системи, забезпечує більш ефективне засвоєння мовних явищ, уможливує усвідомлення будь-яких відтінків лексичних і граматичних значень слів, словоформ, конструкцій, стилістичних особливостей використання. Лінгвістичного обґрунтування вимагає вибір методичних засобів навчання – методів опрацювання навчального матеріалу, способу організації навчальної роботи. При цьому необхідно враховувати три основні чинники: 1) характер навчального матеріалу з морфології; 2) рівень мовного розвитку школярів; 3) особливості мовного середовища, його розвивальний потенціал. Вважаємо, що теоретичний матеріал з морфології можна опрацьовувати різними способами, перевіреними практикою навчання: за допомогою розповіді вчителя, спостереження

над мовою, пошукової бесіди, проблемного викладу матеріалу, самостійного опрацювання теми за підручником тощо [7].

Вивчення морфології сприяє формуванню в учнів мовних, мовленнєвих та комунікативних умінь і навичок, знайомить із морфологічними нормами української літературної мови, вчить правильно утворювати і вживати слова різних частин мови та їх форми, активізує навички словотворення. Крім того, засвоєння морфологічних понять та явищ розвиває текстотворчі уміння школярів, що в подальшому готує їх до складання зовнішнього незалежного оцінювання та написання творчих завдань.

Припускаємо, що формування текстотворчих умінь учнів основної школи у процесі навчання морфології української мови буде ефективним за умови системного підходу до роботи над текстами різних типів; послідовного оволодіння школярами 5–9 класів різними формами думки (поняття, судження, умовивід, аргументація); поетапного удосконалення вмінь, необхідних для роботи з готовими текстами і створення власних зв'язних висловлювань; оптимального добору методів, прийомів і засобів навчання; застосування внутрішньопредметних і міжпредметних зв'язків; використання різних форм частин мови при створенні текстів – роздумів, розповідей, описів.

Новизна пропонованої методики відповідно до вимог сучасної національної школи полягає у створенні системи формування текстотворчих умінь учнів в роботі з текстами різного спрямування при використанні матеріалу морфологічної бази української мови. У ході експерименту передбачаємо два етапи формування текстотворчих умінь школярів на матеріалі вивчення морфології української мови, а саме:

I етап навчання – 9 клас (експериментальний), аналіз отриманих знань в основній школі. Його завданнями є:

- 1) формування позитивної мотивації учнів 5 класу до самостійної текстотворчої діяльності;
- 2) формування поняття про сферу текстового спілкування, поглиблення знань про типи мовлення як продукт, об'єкт і засіб текстового спілкування на основі розповіді, опису та роздуму, текстотворчі стратегії і тактики;
- 3) розвиток умінь інтерпретувати готові міркування, створювати «вторинні» (на основі авторського висловлювання) та оригінальні тексти різних типів мовлення;
- 4) формування знань про логічну структуру і види текстів, типи аргументів;
- 5) вироблення умінь міркувати, розповідати, описувати у ході текстотворчої діяльності на різноманітну тематику, самостійно висловлювати й обстоювати думки;
- 6) поглиблення знань про підстилі, жанри текстів різних типів;
- 7) формування навичок мовознавчого дослідження, стилів текстів;
- 8) вивчення особливостей морфологічного рівня міркувань різних стилів типів мовлення, усвідомлення їх залежності від комунікативної ситуації;
- 9) розвиток умінь редагувати, вдосконалювати тексти-роздуми.

II етап навчання – 9 клас (контрольний). Його мета:

- 1) розвивати позитивну мотивацію учнів до формування текстотворчих умінь в процесі навчання морфології української мови на різноманітну тематику в умовах навчальної текстової комунікації;
- 2) систематизувати та поглиблювати знання про публіцистику як сферу текстового спілкування; соціальні і прагматичні цілі текстового спілкування за допомогою роздумів, описів, розповідей;
- 3) поглиблювати знання про комунікативну, мовностилістичну і логіко-змістову структуру стилів текстів, їх залежність від ситуації спілкування;
- 4) формувати знання про аргументацію як комунікативну діяльність, її види, виробити текстотворчі вміння не лише на основі письмового, а й усного спілкування, будувати оригінальні роздуми;
- 5) поглиблювати знання учнів про морфологію української мови, підстилі й жанри текстів різних типів мовлення;
- 6) вдосконалювати вміння інтерпретувати, перетворювати готові міркування, створювати «вторинні» й оригінальні тексти різних типів і стилів мовлення;
- 7) розвивати вміння редагувати, вдосконалювати тексти.

Отже, аналіз психолого-педагогічних особливостей формування текстотворчих умінь учнів основної школи у процесі навчання морфології української мови та лінгводидактичного підходу до аналізу цих умінь дає підстави стверджувати, що основною умовою реалізації єдиної системи навчання, яка забезпечує поступовий розвиток комунікативних умінь школярів, є активізація текстотворчих умінь під час сприйняття, розуміння, інтерпретації текстів, що базуються на логіко-граматичному мисленні, емоційно-образній творчій діяльності учнів при поступовому навчанні розділів морфології цієї мови. Для здійснення ефективної текстотворчої діяльності учнів необхідно добре оволодіти не лише текстотворчими вміннями та знаннями з морфології української мови, а й загальнолюдськими і національними цінностями, які спонукають до самовдосконалення та самореалізації особистості.

Сказане доводить, що створення нових інноваційних технологій формування текстотворчої діяльності учнів, заснованих на сучасних теоретико-методологічних і лінгводидактичних підходах і наукових досягненнях про мову, сприятиме оптимізації підготовки комунікативно компетентного випускника школи при оволодінні ним знаннями з морфології української мови та ефективним їх застосуванням у текстотворчій діяльності.

Вищеназвані принципи зумовлюють сучасний підхід до формування текстотворчих умінь учнів на основі концепції Нової української школи, а отже, сприяють повноцінному розвитку особистості. Це дає підстави стверджувати, що реалізація мовленнєвих умінь і навичок можлива за умови застосування знань з морфології і стилістики як засобів організації текстотворчої діяльності школярів.

Під час вивчення морфології української мови в школі, як переконують результати нашого дослідження, необхідно звернути увагу на наступні аспекти: 1) лінгвістичний – зміст пропонованих завдань з аналізу текстів розкриває широке коло сучасних наукових теорій задля стилістично правильного використання форм слів, які належать до різних частин мови з урахуванням мовної теорії, визначеного правила; 2) особистісно зорієнтований – зміст пропонованих текстів готує майбутнього старшокласника до складання зовнішнього незалежного оцінювання з української мови та літератури, є предметом написання творчих висловлювань; 3) лінгводидактичний – зміст пропонованих текстів активізує пошукову діяльність учнів щодо розуміння ефективних форм і методів навчання рідної мови.

У подальшому планується розширити аналіз формування текстотворчих умінь учнів основної школи у процесі навчання морфології української мови на основі проведеного педагогічного експерименту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Програма для 5–9 класів для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання (зі змінами, внесеними у 2015 році). Українська мова / Г. Т. Шелехова, М. І. Пентилюк, В. І. Новосьолова, Т. Д. Гнаткович, Н. Б. Коржова, К. В. Таранік-Ткачук. – К., 2015. – 59 с.
2. Голуб Н. Б. Особливості текстотворчої діяльності учнів 5–7 класів в умовах компетентнісного навчання української мови / Н. Б. Голуб // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. – 2013. – Вип. 20. – С. 72–76.
3. Кратасюк Л. М. Інтерактивні методи в навчанні учнів 5–6 класів створювати тексти різних типів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Л. М. Кратасюк. – К., 2011. – 20 с.
4. Кавицька Т. І. Система вправ для формування текстотворчої компетенції у письмовому перекладі на іноземну мову / Т. І. Кавицька // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. – 2011. – Вип. 92. – С. 112–125.
5. Плиско К. М. Лінгводидактичні основи навчання української мови в середніх закладах освіти / К. М. Плиско // Педагогічні науки: зб. наук. праць. – Херсон: Вид-во ХДПУ, 2002. – Вип. 31. – С. 34–37.
6. Бородіна Н. Технологізація розвитку мовної особистості учнів засобами морфології української мови / Н. Бородіна // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. Сухомлинського. Серія 6: Педагогічні науки. – 2016. – Вип. 4 (55). – С. 17–21.
7. Цоуфал Л. С. Лінгвістичні засади навчання морфології в загальноосвітній школі / Л. С. Цоуфал // Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. – 2012. – Вип. 7 (2). – С. 315–322. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PhSt_2012_7%282%29_34.
8. Пентилюк М. І. Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики: зб. статей / М. І. Пентилюк. – К.: Ленвіт, 2011. – 256 с.

9. Пентилюк М. Методика навчання української мови у таблицях і схемах: навч. посібник / М. Пентилюк, Т. Окуневич. – К.: Ленвіт, 2006. – 134 с.
10. Перхайло Н. Текстотворча компетентність як складова цільової домінанти профільного навчання української мови / Н. Перхайло // Теоретична і дидактична філологія. – 2013. – Вип. 14. – С. 90–100.
11. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи / за ред. М. Грищенко. – К., 2016. – 40 с.

REFERENCES

1. Prohrama dlia 5–9 klasiv dlia zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv z ukrainskoiu movoiu navchannia (zi zminamy, vnesenymy u 2015 rotsi)[The program for pupils of 5-9 forms for comprehensive educational institutions with the Ukrainian language studing (with changes that were done in 2015)]. Ukrainian language / Н. Т. Shelekhova, М. І. Pentyliuk, V. І. Novosolova, Т. D. Hnatkovich, N. B. Korzhova, K. V. Taranik-Tkachuk. K., 2015. 59 p.
2. Holub N. B. Osoblyvosti tekstotvorchoi diialnosti uchniv 5–7 klasiv v umovakh kompetentnisnoho navchannia ukrainskoi movy[Peculiarities of text creating skills of pupils of 5-7 forms in conditions of competence teaching of the Ukrainian language]. Scientific journal of the National Pedagogical Dragomanov University, Series 16: Creative personality of a teacher: problems of theory and practice, 2013, Vol. 20. pp. 72–76.
3. Kratasiuk L. M. Interaktyvni metody v navchanni uchniv 5–6 klasiv stvoriuvaty teksty riznykh typiv[Interactive methods in teaching pupils of 5-7 forms to create texts of different types]. Abstract. diss. .. kand. ped. nauk: 13.00.02 / L. M. Kratasiuk. K., 2011. 20 p.
4. Kavyt'ska T. I. Systema vprav dlia formuvannia tekstotvorchoi kompetencii u pysmovomu perekladі na inozemnu movu [The system of exercises for stating text creating competence in writing translation into foreign language]. Bulletin of Chernihiv State Pedagogical Taras Shevchenko University. Series: Pedagogical sciences. 2011, Vol. 92, pp. 112–125.
5. Plysko K. M. Lihvodiyaktychni osnovy navchannia ukrainskoi movy v serednikh zakladakh osvity [Linguodidactic principles of studing the Ukrainian language in comprehensive educational institutions]. Pedagogical sciences: zb. nauk. prats. Kherson: Vyd-vo KDPU, 2002, Vol. 31, pp. 34–37.
6. Borodina N. Texnologizaciia rozvytku movnoi osobystosti uchniv zasobamy morfologii ukrainskoi movy [Technologies in development of language personelity of pupils with the help of Ukrainian morphology]. Scientific journal of Mykolaiv V. O. National Sukhomlynskyi National University. Series 6: Pedagogical sciences, 2016, Vol. 4 (55), pp. 17–21.
7. Tsoufal L. S. Lihvistychni zasady navchannia morfologii v zahalnoosvitnii shkoli [Linguistic principles of teaching morphology in comprehensive school]. Philological studii. Scientific journal of Kryvyi Rih State Pedagogical University, 2012, Vol. 7 (2), pp. 315–322. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PhSt_2012_7%282%29_34.
8. Pentyliuk M. I. Aktualni problemy suchasnoi lihvodiyaktyky: zb. statei [Actual problems of modern linguodidactics]. K.: Lenvit, 2011, 256 p.
9. Pentyliuk M. Metodyka navchannia ukayinskoi movy u tablytsiakh i skhemakh: navch. posibnyk [Methodology of teaching Ukrainian in tables and diagrams: a course book]. K.: Lenvit, 2006, 134 p.
10. Perkhailo N. Tekstotvorcha kompetentnist yak skladova cilovoi dominanty profilnogo navchannia ukrainskoi movy [Text creating competence as a component of purpose-oriented dominating idea of profession teaching of the Ukrainian language]. Theoretical and didactic philology, 2013, Vol. 14, pp. 90–100.
12. Nova ukrainska shkola: kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly / za red. M. Gryshchenko [New Ukrainian school: conceptual principles of reformation of secondary school]. K., 2016, 40 p.

Стаття надійшла в редакцію 24.08.2017 р.

УДК371.214.114:378.124.8+004

DOI: 10:25128/2415-3605.17.3. 22

ОКСАНА СИНЕКОП

oksana.synekop@gmail.com

кандидат педагогічних наук, доцент,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

м. Київ, Проспект перемоги, 37